

Външната търговия на България в периода 2000-2008 год. – тенденции и проблеми

«The Foreign Trade of Bulgaria in the Period 2000-2008 - Trends and Problems»

by *Blagica Jovanova*

Source:

The Economic Archive (Списание „Народностопански архив“), issue: 1 / 2010, pages: 83-102, on www.ceeol.com.

The following ad supports maintaining our C.E.E.O.L. service

eBooks on Central, East and Southeast Europe

**Izbori i konsolidacija
demokracije u Hrvatskoj**
Elections and the Consolidation
of Democracy in Croatia

By **Goran Čular**

Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2005
(in Croatian)

more on:

www.dibido.eu

ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ НА БЪЛГАРИЯ В ПЕРИОДА 2000-2008 ГОД. – ТЕНДЕНЦИИ И ПРОБЛЕМИ

БЛАГИЦА ЙОВАНОВА

Университет "Гоце Делчев" - Щип, Република Македония

Външнотърговското партньорство е изключително важно за всяка една съвременна държава. То се основава на вноса и износа, като общият стокообмен и формираното външнотърговско салдо имат важно макроикономическо значение. Р. България през годините на прехода се характеризира с някои промени по отношение на структурата на своите пазари. От тази гледна точка важно значение имат нейните водещи външнотърговски партньори и особено тези, които през последните години заемат водещи позиции по отношение на реализиран износ и внос.

Основна цел на изложението е да изведем кои са водещите десет страни във външната търговия на Р. България в периода 2000 – 2008 г., което е един актуален и значим за България въпрос. Обект на изложението са десетте водещи външнотърговски партньори на страната. Предмет на разработката са износът и вноса, реализиран от водещите десет страни за България. Основен източник на информация, ползвана за целите на изследването, е статистиката, публикувана на интернет страницата на Министерство на икономиката, енергетиката и туризма.

I.

Външната търговия е основна част от външноикономическите дейности на всяка съвременна държава. Тя се развива въз основа на интереса на съответната страна и стремежа да се осигурява печалба¹. Друга съществена черта, с която се откроява външнотърговската дейност, е, че чрез нея се осигурява възможността за финализиране на резултатите от различни дейности в рамките на националната икономика – производствени, научно-технически и др.²

Външната търговия се характеризира с два основни, движещи се в противоположни посоки, стокови потока:

¹ Георгиев, Г. и кол. Външноикономическа дейност. София, 2003 г., с. 55.

² Пак там, с. 55.

- износ – когато от дадена страна се изнасят стоки;
- внос – когато в дадена страна се внасят стоки.

Външната търговия от своя страна се откроява с външнотърговски баланс, който според своята стойност се идентифицира като активен, пасивен и уравновесен баланс, като именно последният се счита за най-благоприятен³.

При активен баланс на търговията износът на съответната страна по стойност надвишава стойността на вноса. Респективно обратната зависимост се проявява при пасивен баланс, при който стойността на вноса е по-голяма от тази на износа. Както подчертахме най-благоприятен е случаят, при който е налице външна търговия с уравновесен баланс, т.е. това е налице тогава, когато вносът и износът са равни по стойност.

Външната търговия се характеризира с наличието на определен обем, който се определя въз основа на следните две методики⁴:

- стойностно;
- физически или натурално.

Дефиницията за стойностен обем на външната търговия в литературата е следната:

*„Стойностният обем представлява съвкупността от цялата стойност на стоките и услугите, която може да се разглежда в световен, регионален или в мащаба на отделна държава. Стойностният обем може да бъде разчленен отделно на обем по износа, по вноса, по групи стоки, по страни и др.“*⁵

От своя страна обаче обемът на външната търговия може да се изразява в показатели, характеризиращи пряко количествени параметри на стоките: тон, барел и др.

Динамиката на външната търговия, като показател, основаващ се на статистически данни, представлява на свой ред промяната на съответния обем във външнотърговската търговия за определено време, което най-често е година, но може да бъде и месец, тримесечие, период от години.

Като цяло тази промяна, измервана чрез динамиката, може да е за общият обем на внос и износ, но може и да е за отделно направление по отделни страни, групи страни и др.

Предвид на поставената в настоящето изследване проблематика, важно значение има географското направление на външната

³ Пак там.

⁴ Пак там.

⁵ Пак там.

търговия. По дефиниция то разкрива към кои или от кои територии, държави или групи страни се направляват стоковите потоци. Съществуват различни способности за изследване на географското направление, като всеки според насочеността си дава възможността да се анализират различни тенденции:

*„Географското направление може да се разглежда за цялостната търговия, само за вноса или износа, за групи стоки и движението в тях по износ и внос, като се свързва с определените адресати по направления.“*⁶

В сферата на външната търговия е популярна и теоремата Хекшер-Олин, която гласи, че една страна *„ще изнася /внося/ онова благо, за производството, на което относително по-интензивно се използва намиращият се в по-голямо изобилие /в ограничена наличност/ производствен фактор“*⁷. Тази теорема е известна още като *„теорема за изравняване цените на производствените фактори“*.

Развитието на външната търговия през последните няколко десетилетия в световен мащаб е насочено към либерализация, т.е. към свободна търговия, като все по-силно се критикуват протекционизмът и неговите мерки (тарифни, нетарифни ограничения, мита и др.)⁸. Принципът на свободната търговия се развива от представителите на либерализма като критика на външноикономическата политика на меркантилизма през XVIII век⁹.

От своя страна Костов представя следните особени и важни характеристики на външната търговия¹⁰:

- комплексност;
- обвързаност на националното и световно стопанство;
- влияние върху нея на различни по вид и обхват политически, икономически и др. фактори;
- засяга важни държавни интереси на отделна страна, на групи държави, региони и др.;
- тя отразява в единство икономиката и политиката на дадена държава.

⁶ Пак там, с. 60.

⁷ Пак там, с. 56.

⁸ Велев, Т. Външнотърговска дейност. Габрово, 2002 г., с. 48 – 53.

⁹ Илиев, Ив. и кол. Международни икономически отношения. Варна, 2004 г., с. 77.

¹⁰ Костов, Д. и кол. Международна търговия. Стара Загора, 2003 г., стр. 18 – 23.

II.

В периода 2000 – 2008 г. структурата на водещите десет страни в износа на България не е постоянна. Тя се характеризира с определени изменения и промяна в позициите.

За 2000 г. на челно място е Италия с най-висок обем на реализиран износ от България. Тя е следвана от Германия, Турция, Гърция, Сърбия и Черна гора, Белгия, Франция, САЩ, Великобритания и на последно място е Испания¹¹. През 2001 г. отново водеща е Италия, следвана от Германия. Тези две страни запазват своите позиции. На трето място обаче излиза Гърция, която измества Турция на четвърто място. Франция, която е на седма позиция през 2000 г., минава на пета позиция, а САЩ от осма, заема шеста. Белгия, като реализираща износ от България, от шеста позиция минава на седма. Съществено изоставане се наблюдава при Сърбия и Черна гора, които от пета минават на осма позиция¹². За 2001 г. Испания и Великобритания, продължават да делят последните места, но разменят своите позиции¹³.

Промени се открояват в структурата на десетте водещи страни в износа на България и през 2002 г.¹⁴ Отново челните две места се заемат от Италия и Германия, следвани от Турция и Гърция. След тях се нареждат Франция и Белгия. САЩ отстъпва на седмо място. Испания измества Сърбия и Черна гора, минавайки на осмо място, а Великобритания заема последната десета позиция.

За 2003 г. е налице не само разместване на местата в структурата, но и излизане от челната десетка в износа на България за Великобритания, а същевременно в нея се включва Румъния, заемайки девето място, която през следващата 2004 г., поради увеличаване на износа към нея, преминава дори на осмо място, а през 2005 – на седмо¹⁵.

Друга особеност през 2005 г. е, че Турция, като външнотърговски партньор на България, измества Германия от второто място, а Испания от последна позиция преминава с две нива по-високо, заемайки осма.

През 2006 г. тенденцията на нарастващия износ към Турция води до извеждането ѝ на първо място в структурата на десетте воде-

¹¹ Министерство на икономиката, енергетиката и туризма. Външнотърговска статистика: <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=58336>

¹² Пак там.

¹³ Пак там.

¹⁴ Министерство на икономиката, енергетиката и туризма. Външнотърговска статистика: <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=73978>

¹⁵ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=170834>

щи страни в износа на България, а САЩ изостават на последното десето място¹⁶.

През 2007 г. Великобритания отново попада в челната десетка, заемайки девето място. За сметка на това обаче извън нея остават Испания и САЩ, като Русия е тази, която заема десетата позиция в структурата, като до момента тя е имала по-изоставащо място.¹⁷

За 2008 г. челното място с най-високи показатели в структурата на износа на България заема Гърция, следвана от Германия. Русия минава на девето място, а десетата позиция е заета от Македония¹⁸. Страни, които в началото на периода са част от структурата, остават извън нея. Такива са САЩ, Испания, Великобритания.

Този кратък обзор показва, че структурата на десетте водещи страни в износа на България се характеризира с особена динамика. Налице е не само промяна в позициите на десетте водещи, но и навлизане в нея на нови страни и отпадане на други.

Ще разгледаме поотделно всяка една от страните, които през годините са част от челната десетка в износа на България.

Преобладаващата част от изследвания период челната позиция в структурата заема Италия. За 2000 г. износът към нея възлиза на 687 736 хил. щ. д., което формира около 14.3% дял от общия износ на България. През следващата 2001 г. страната реализира още по-висока стойност на износ към Италия, като показателят е в обем на 766 348 хил. щ. д., което на свой ред показва увеличение до 15% от общия износ на страната¹⁹. Тази тенденция се запазва и през следващите две години, когато Италия продължава да заема челна позиция, достигайки до 15.4% от общия износ на България²⁰. През следващите две години 2004 – 2005, макар Италия да запазва своята водеща позиция, като цяло се характеризира с намаляващ дял в общия износ на България²¹, който спада през 2005 г. до нива от 12.1 %.

През 2006 г. Италия отстъпва водещата позиция на Турция, като дялът ѝ е ограничен до 10%. Това се запазва и през следващата 2007 г.²²

¹⁶ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287691>

¹⁷ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287691>

¹⁸ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287928>

¹⁹ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=58336>

²⁰ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=73978>

²¹ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=170834>

²² <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287691>

През 2008 г. Италия е изместена на четвърта позиция, като нейния дял в общата структура на реализирания от България износ вече е едва 8.5%²³.

На следващо място, както видяхме, в голяма част от изследвания период Германия е страната, заемаща второ място в общата структура на износа. В периода 2000 – 2001 г. нейния дял е в стойност от 9.1 – 9.5% от общия износ на България²⁴. През следващите две години тя запазва позицията си, като делът ѝ дори се увеличава, достигайки през 2003 г.²⁵ до нива от 10.8%. Ако през 2004 г. Германия съумява да запази своето второ място, то през следващата 2005 г. делът ѝ спада до 9.8%²⁶, като тя е изместена от Турция. За периода 2006-2007 г. тя запазва трета позиция, с дял в рамките на около 10%²⁷ от общата структура на реализирания от България износ. През 2008, макар да е налице спад в нейния дял до 9.2%, тя отново заема втора позиция, като пред нея остава само Гърция²⁸.

Гърция, като съседка на България, несъмнено има важно значение като неин външнотърговски партньор. През 2000 г. тя заема четвърто място в структурата на десетте водещи страни в износа на България, като делът ѝ е 7.8%, покачвайки се през 2001 г. до 8.8%, с което тя се предвижда на трето място²⁹. През следващите години нейният дял е в рамките на 9 – 10%, като заема трето и четвърто място до 2003 г.³⁰ През 2004 с дял от 5.7% отстъпва на пета позиция, като запазва същата и през 2005 г.³¹

В периода 2006-2007 г. делът в износа на България за Гърция нараства до 8.9% (2006) – 9.1 (2007 г.)³², като тя възвръща позициите си на трето място в структурата.

С дял от 9.9% Гърция през 2008 г. и стойност на износа 1 508 616 хил. евро излиза на първо място в структурата³³.

На следващо място в структурата е Турция, която е също съседна на България страна. През 2000 г. тя заема трета позиция с дял от 10.2% от общия износ на България, който спада през 2001 г. до

²³ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287928>

²⁴ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=58336>

²⁵ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=95418>

²⁶ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=170834>

²⁷ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287691>

²⁸ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287928>

²⁹ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=58336>

³⁰ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=95418>

³¹ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=170834>

³² <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287691>

³³ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287928>

8.1%, с което тя отстъпва на четвърто място. За периода 2002-2003 г. тези размествания се повтарят, като делът на Турция в износа е в рамките на 9.1 – 9.3 %³⁴.

През 2005 г. с дял от 10.5% Турция заема второ място в структурата, като тогава реализираният към нея износ е 1 237 797 хил. щ. д.³⁵

В периода 2006-2007 г. делът на износа към Турция е в рамките на 11.4 – 11.6%, с което тя запазва челната позиция в структурата на водещите страни в износа на България. През 2008 г. е налице отчетен спад в дела ѝ до нива от 8.8, с което тя е изместена на трета позиция³⁶.

Следващата страна в структурата на износа на България е Франция, която през 2000 г. е на седма позиция с дял от 4.8%, който през 2001 г. се увеличава до 5.7%, с което Франция заема и две места напред в структурата (пето място).

До 2005 г. делът на Франция в структурата на износа е около 4.6% - 5%, с който тя заема ту пето, ту шесто място³⁷.

През 2007 делът ѝ спада до 4%, с което тя е изместена на осма позиция в структурата. Същата е позицията ѝ и през следващата 2008 г., когато е реализиран износ към Франция в размер на 622 008 хил. евро.

САЩ също е сред водещи страни, към които е насочен износът на България. През 2000 г. нейният дял е в размер на 3.9%, като заема осмо място. През следващата 2001 г. делът ѝ се повишава до 5.6%, като тя се предвижва напред до шеста позиция³⁸.

За периода 2002-2003 г. САЩ заема седмо място с дял от 4.5 – 4.8% в структурата на българския износ.³⁹

През 2005 г. делът на САЩ спада до едва 3%, с което тя заема предпоследното девето място в челната десетка на водещите страни, към които България реализира износ. През следващата година нейният дял спада до 2.7%, с което тя остава на десето място, а през 2007 отпада от десетката, като е изместена на 12 позиция⁴⁰.

Белгия също е страна, която е част от десетте водещи държави, към които България реализира своя износ. През 2000 г., с дял от 6.3%, тя заема шесто място, а през 2001 е изместена на седмо с по-нисък дял

³⁴ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=95418>

³⁵ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=170834>

³⁶ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287928>

³⁷ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=170834>

³⁸ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=58336>

³⁹ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=95418>

⁴⁰ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287691>

в размер на 4.9%⁴¹, където се задържа и през 2002 г. Делът ѝ нараства до 6.1% през 2003⁴², с което тя е изведена на пета позиция в структурата. Нейната позиция се запазва през следващите 2004, 2005, 2006 и 2007 г.

През 2008 с дял от 5.8 тя е изместена на следващата шеста позиция. Като цяло Белгия не се откроява със силно изразена динамика на промяна в нивата на своя дял и промени в позициите си в структурата на българския износ⁴³.

През 2000 г. пето място в структурата на износа на страната ни заема Сърбия и Черна гора, с дял от 7.8%, който спада през 2001 до 4.2%, а съседката ни е изместена на седмо място в структурата⁴⁴. През 2002 г., с намален дял до нива от 3.1%, тя заема девета позиция. Леко покачване се откроява през следващата 2003 г., като Сърбия и Черна гора заемат осмо място, като през 2004 г. отново отстъпват на девето, а през 2005 г. на десето, с дял от 3%⁴⁵.

Делът в българския износ на Сърбия и Черна гора бележи леко повишаване през 2006 г. до нива от 3.7%, с което тя заема осмо място в структурата на водещите десет страни.

От 2007 г. статистиката обхваща данните само за Сърбия, като става ясно, че нейният дял е 4.4%⁴⁶, а заеманото от нея място е седмо. То се запазва и през 2008 г., когато е реализиран общ износ към Сърбия на стойност 637 417 хил. евро.⁴⁷

През 2000 г. Испания заема последното десето място сред десетте водещи страни, към които е насочен българският износ. Нейният дял тогава е 2.1%. През 2001 делът ѝ се покачва до нива от 3.3%, с което тя минава място напред.

Тенденцията на предвижване на Испания напред в структурата се проявява и през 2002 г., когато делът ѝ е 3.4, а позицията ѝ вече е осма.

През 2003 г. е отчетен спад в дела на износа към Испания – 2.7% и тя отново заема десето място. Това се запазва и през следващата 2004 г. През 2005 г. отново е на по-челното осмо място⁴⁸, след

⁴¹ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=58336>

⁴² <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=95418>

⁴³ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287928>

⁴⁴ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=58336>

⁴⁵ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=170834>

⁴⁶ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287691>

⁴⁷ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287928>

⁴⁸ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=170834>

което през 2006 отстъпва на предпоследното девето място, а през 2007 г. отпада от челната десетка⁴⁹.

Великобритания е на девето място в структурата на българския износ през 2000 г. Тогава нейният дял е 2.4%⁵⁰, като, въпреки че той нараства през 2001 г., тя отстъпва на последната десета позиция, където е и през 2002 г. През 2003 г. тя излиза извън водещите десет страни, към които България изнася продукцията⁵¹.

Едва през 2007 г. Великобритания заема отново място сред водещите десет страни, към които е насочен българският износ, с дял от 2.5%, и девето място⁵², но през 2008 г. тя отново отпада от тези водещи десет позиции.⁵³

В рамките на изследвания период прави впечатление, че на мястото на отпадащите от водещите десет места страни се включват други. Това са Румъния, Русия и Македония.

Румъния попада във водещите десет места през 2003 г., когато с дял от 3% и обем на износа към нея от 226 882 хил. щ.д.⁵⁴ заема девета позиция. Както делът, така и стойността на реализирания износ към Румъния се увеличават, с което през 2004 г. тя заема вече осмо място в структурата, а през 2005 г. дори вече и седмо⁵⁵, където се задържа през 2006 г., с дял от 4% и стойност на износа към нея 597 138 хил. щ.д. През 2006 г. е отчетено нарастване на стойността на износа към Румъния, като делът ѝ достига 4.9% през 2007 г. от общата структура, с което тя заема вече шеста позиция⁵⁶.

През 2008 г. България е реализирала общ износ към Румъния на стойност 1 115 739 хил. евро, с което делът ѝ достига до нива от 7.3%, а мястото ѝ в структурата е вече пето по ред.⁵⁷

Ако през 2006 г. Русия заема едва шестнадесето място в структурата на износа на страната ни с дял от 1.4%, то през 2007 г. реализираният износ към нея е на стойност от 326 747 хил. евро, с дял в общата структура 2.4%⁵⁸, като по този начин тя попада в десета позиция на водещите страни в износа на България.

⁴⁹ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287691>

⁵⁰ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=58336>

⁵¹ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=95418>

⁵² <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287691>

⁵³ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287928>

⁵⁴ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=95418>

⁵⁵ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=170834>

⁵⁶ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287691>

⁵⁷ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287928>

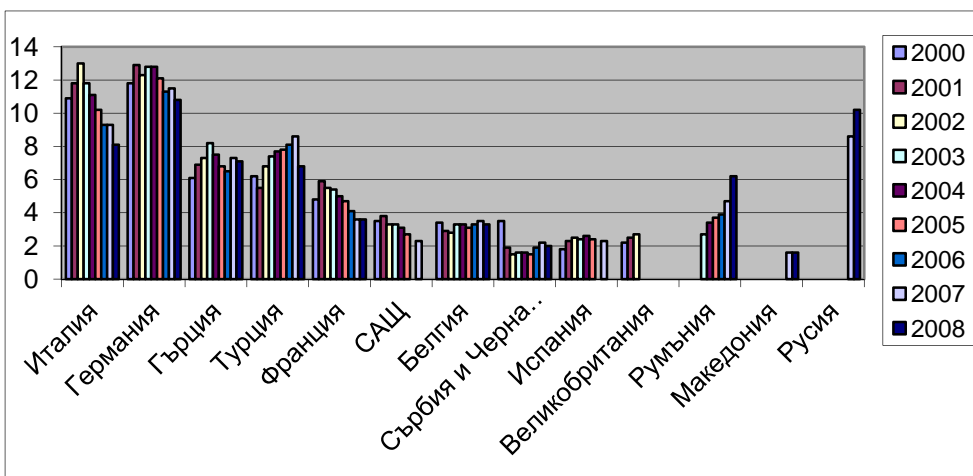
⁵⁸ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287691>

Делът на износа към Русия нараства и през следващата 2008 г., като тогава тя вече заема девето място с общ обем на износа 450 869 хил. евро. Македония, от 13 позиция през 2007 г.⁵⁹, през 2008 г. е десета сред водещите страни, към които е насочен българският износ. Нейният дял е 2.3%.⁶⁰

Разгледаните в предходната част на изложението страни имат важно значение за формиране общото външнотърговско салдо и стокообмен на България. Като цяло може да се обобщи, че именно десетте водещи страни формират около и дори в някои години над 50% от износа на България.

По отношение на стокообмена данните показват, че като цяло водещите десет страни в износа формират значителен дял от общия стокообмен на България. Това се потвърждава и от показаните данни на следващата графика:

Фигура 1. Дял на стокообмена на България с водещите десет страни в износа през периода 2000 – 2008 г.:

В същото време следва да открием някои проблеми по отношение на отрицателните показатели на салдото с някои от водещите в износа страни, а именно: Италия, Германия, Русия, Гърция, Франция, Румъния и САЩ.

Като цяло е налице тенденция на водещите позиции в износа да се открояват страни като Италия, Германия, Гърция и Турция. Пробле-

⁵⁹ Пак там.

⁶⁰ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287928>

мите се очертават в отслабване ролята на някои страни, като САЩ, Великобритания и др., но за сметка на това се повишава делът на страни, които са традиционни външнотърговски партньори и се намират в географска близост с България – страни от Балканите (Македония, Румъния и др.⁶¹), както и Русия.

Проблеми са налице по отношение на това, че при голяма част от водещите в износа страни се открояват отрицателни показатели при външнотърговското салдо (напр. с Русия, като проблемът е за целия изследван период и в предходни години⁶²), което има негативни последици за България. Критиките по отношение на тези проблеми се разглеждат в редица анализи като задълбочаващ се процес⁶³, като това е фактор причиняващ „причинно-следствени дилеми“ по отношение на икономическото развитие на страната⁶⁴.

III.

Структурата на десетте водещи във вноса към България страни също не е постоянна. Като цяло тя се променя през изследвания период.

През 2000 г. структурата на десетте водещи във вноса на България се формира от Русия, заемаща първа позиция, следвана от Германия, Италия, Франция, Гърция, Румъния, Турция, САЩ, Украйна и Великобритания⁶⁵. През 2001 г. тази структура се променя предимно чрез разместване в позициите, като те са реструктурирани по следния начин: Русия, запазваща водещото си място, следвана от Германия, Италия, Франция, Гърция, Турция, Украйна, САЩ, Великобритания и Румъния.⁶⁶

През 2002 г. Румъния отпада от водещите десет страни, като мястото ѝ е заето от Австрия. Русия и Германия продължават да заемат челните позиции във вноса, който България осъществява⁶⁷.

⁶¹ Мидова, П. Търговският обмен на България с балканските страни – анализи и перспективи. <http://alternativi.unwe.acad.bg/br13/9.doc>

⁶² \$3 млрд. отрицателно салдо между България и Русия; http://www.lev.bg/view_article.php?article_id=825

⁶³ Отрицателното търговското салдо на България за януари е 920,3 млн. лв.; <http://www.expert.bg/n99364/p6/>

⁶⁴ Аліса в страната на отрицателното търговско салдо, <http://www.capital.bg/show.php?storyid=496930>

⁶⁵ Министерство на икономиката, енергетиката и туризма. Външнотърговска статистика: <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=58356>

⁶⁶ Пак там.

⁶⁷ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=95455>

През 2003 г. Русия е изместена от първото място от Германия, третата позиция е за Италия, следвана от Гърция, Турция, Франция, Украйна, Китай, САЩ и Великобритания⁶⁸.

През 2004 г. САЩ отпада от водещите десет страни, като в десетката отново е включена Румъния. Германия продължава да води, следвана от Русия.⁶⁹

През 2005 г. Русия възвръща своето водещо място сред десетте водещи страни във вноса на България, като е следвана от Германия, Италия, Турция, Гърция, Франция, Китай, Украйна, Румъния и САЩ⁷⁰.

2006 г. се характеризира с това, че САЩ отпада от десетте водещи страни във вноса и на нейно място отново е включена Австрия, която заема десето място⁷¹.

Съществени са промените, настъпили в структурата на десетте страни, осъществяващи най-голям внос в България през следващата 2007 г., променя класацията, която вече изглежда по следния начин: Русия, Германия, Италия, Украйна, Турция, Гърция, Румъния, Австрия, Франция и Унгария⁷².

Също значителни са промените и през следващата 2008 г., когато Русия и Германия отново са водещи, следвани от Италия, Украйна, Румъния, (която се придвижва напред), Турция, Гърция, Австрия, Франция и Китай⁷³.

От предходния обзор на водещите десет страни във вноса на България за 2000 – 2008 г. е видно, че водещите позиции са за Русия и Германия.

През 2000 г. делът на вноса в България, реализиран от Русия, е 24.3%, като това са 1 582 374 хил. щ. д.⁷⁴ Това отрежда и водещата позиция на Русия в структурата на десетте основни вносители в страната ни. През 2001 г. това място се запазва, като е налице спад в дела до нива от 20.1%⁷⁵. Той намалява още по-чувствително през 2002

⁶⁸ Пак там.

⁶⁹ Министерство на икономиката, енергетиката и туризма. Външнотърговска статистика: <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=170913>

⁷⁰ Пак там.

⁷¹ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287811>

⁷² Пак там.

⁷³ Министерство на икономиката, енергетиката и туризма. Външнотърговска статистика: <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287889>

⁷⁴ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=58356>

⁷⁵ Пак там.

г., когато спада до 14.5% или стойност от 1 146 161 хил. щ.д.⁷⁶ Тази тенденция продължава и през 2003 г., когато делът на Русия при вноса на България е вече 12.6, което е повод тя да бъде изместена от водещата първа позиция от страна на Германия⁷⁷.

През 2004 г. макар и стойността на реализирания внос от Русия да се увеличава – 1 818 662 хил. щ. д., като цяло делът остава до нива 12.6%⁷⁸. През следващата 2005 г. е налице значително нарастване както на стойността на вноса от Русия, така и неговия дял в общата структура на българския внос – 2 849 431 хил. щ. д., или 15.5%⁷⁹. Така Русия излиза отново на водещото първо място в структурата на десетте водещи страни в българския внос. През следващата 2007 г. делът на Русия се увеличава до над 17%⁸⁰. До края на изследвания период Русия запазва своята първа позиция в структурата на водещите десет страни във вноса на България⁸¹.

Втората по важност страна в структурата на вноса на България несъмнено е Германия. Делът ѝ за 2000 г. е 13.8%, или 902 649 хил. щ.д. През следващата 2001 г. делът на Германия в българския внос нараства, достигайки до 15.3%, а стойността му е вече 1 109 435 хил. щ. д.⁸²

През 2003 г. Германия успява да измести Русия от нейното водещо място, с дял от 14.3% и стойност на реализирания внос в България 1 533 793 хил. щ. д. Тази позиция се запазва и през следващата 2004 г., когато вносът от Германия е в размер на 2 096 688 хил.щ.д. или 14.6% от общата структура на вноса, реализиран от България⁸³.

През 2005 г., макар стойността на вноса от Германия да нараства, намалява относителният дял в общата структура на българския внос до нива 13.6%, с което тя отстъпва отново първото място на Русия⁸⁴.

⁷⁶ Министерство на икономиката, енергетиката и туризма. Външнотърговска статистика: <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=95455>

⁷⁷ Пак там.

⁷⁸ Министерство на икономиката, енергетиката и туризма. Външнотърговска статистика: <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=170913>

⁷⁹ Пак там.

⁸⁰ Министерство на икономиката, енергетиката и туризма. Външнотърговска статистика: <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287811>

⁸¹ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287889>

⁸² <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=58356>

⁸³ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=170913>

⁸⁴ Пак там.

През 2006 г. е налице значителен спад във вноса от Германия – 9.6% дял и стойност от 1 432 638 хил. щ. д.⁸⁵. Тази тенденция продължава и през 2007 г., когато делът на вноса от Германия спада до нива от 10.3 %. Това продължава и през 2008⁸⁶ г., макар и Германия да запазва второто място в структурата на водещите десет страни във вноса на България.

Третата по важност страна в структурата на българския внос е Италия, която през 2000 – 2001 г. заема трета позиция в структурата с дял от респективно 8.4 – 9.6%. Стойностите на реализирания внос са 549 565 хил. щ. д. за 2000 г. и 695 895 хил.щ.д. за 2001 г.⁸⁷

През 2002 г. стойността на вноса от Италия значително нараства, като делът ѝ се увеличава до нива от 11 3%⁸⁸. Това се запазва и през 2003 г., когато е реализиран внос от Италия на стойност от 1 099 611 хил.щ.д.⁸⁹ През следващите години като цяло вносът в България от Италия нараства като стойност, но като дял се запазва около 10%, като това предопределя и стабилността на нейната позиция на трети място.

Спад е отчетен, макар и да няма промяна в позицията на Италия, през 2008 г., когато делът ѝ намалява до 8.5%, а стойността на вноса е 1 300 046 хил. евро.

През 2000 г. Франция е с дял в българския внос от 4.9%, който през следващата 2001 г. нараства до 6.0%, когато е реализиран внос на стойност от 437 942 хил. щ. д.⁹⁰

През следващите години Франция заема пета и шеста позиция с дял в българския внос в рамките на 5 – 6%⁹¹.

През 2006 г. делът на Франция в Българския внос намалява до 4.1% и това я поставя на по-задната седма позиция. Това се задълбочава като процес и през 2007 г. Франция, с намаляващ дял, е изместена на девета позиция в структурата на десетте водещи страни във вноса на България⁹². Такава е позицията ѝ и през 2008 г.⁹³

⁸⁵ Министерство на икономиката, енергетиката и туризма. Външнотърговска статистика: <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287811>

⁸⁶ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287889>

⁸⁷ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=58356>

⁸⁸ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=95455>

⁸⁹ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=95455>

⁹⁰ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=58356>

⁹¹ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=170913>

⁹² <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287811>

⁹³ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287889>

Гърция в периода 2000 – 2001 г. заема пета позиция в структурата на водещите страни във вноса на България. Нейният дял е 4.9% за 2000 и 5.7% за 2001 г.⁹⁴

В резултат на нарастване дела на вноса от Гърция, южната ни съседка измества Франция от четвъртото място през 2002 г.⁹⁵ Тогава е реализиран внос от Гърция на стойност от 475 513 хил.щ.д. Тя запазва тази позиция с дял от 6.6% и през 2003 г.⁹⁶, като през 2004 г., е отчетен спад и тя е изпреварена от Турция. До 2007 г. Гърция заема пета и шеста позиция⁹⁷, а през 2008 г. изостава на седма с дял от 5.4%⁹⁸.

През 2000 г. Румъния заема седмо място в структурата на десетте водещи страни вносители в България. Нейният дял е 3.5%, като през 2001 г. той спада до нива 2.4%, с което Румъния е изместена на десета позиция.⁹⁹

През 2002 г., с дял 2.1%, Румъния изпада от водещите десет страни, формиращи вноса на България¹⁰⁰.

През 2004 г. Румъния отбелязва внос в България на стойност 423 912 хил. щ. д. и дял от 2.9%¹⁰¹, с което отново попада сред водещите десет страни в структурата на вноса на България, заемайки деветата позиция. През 2005 г. тя се запазва – с нарастване на дела на Румъния до 3.7% и 681 464 хил. щ. д.¹⁰²

През следващата година Румъния заема вече осмо място с дял от 4%, а през 2007 г. тя достига седма позиция с дял от 4.7%¹⁰³. През 2008 г. делът на Румъния във вноса на България е вече 7.3, а стойността му е 1 115 739 хил. евро. Така Румъния заема петото място¹⁰⁴.

Турция е съседка на България, но и неин традиционен партньор. Това предопределя и ролята ѝ при формиране на българския внос. През 2000 – 2001 г. тя заема шесто място, като делът ѝ е 3.3% – 3.8%¹⁰⁵. През 2002 г. България е реализирала внос от Турция на

⁹⁴ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=58356>

⁹⁵ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=95455>

⁹⁶ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=95455>

⁹⁷ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287811>

⁹⁸ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287889>

⁹⁹ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=58356>

¹⁰⁰ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=95455>

¹⁰¹ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=170913>

¹⁰² Пак там.

¹⁰³ Министерство на икономиката, енергетиката и туризма. Външнотърговска статистика: <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287811>

¹⁰⁴ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287889>

¹⁰⁵ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=58356>

стойност 390 066 хил. щ. д., с което делът му достига 4.9%¹⁰⁶. Същият нараства и през 2003 г. достигайки нива от 6.1%. Турция заема петата позиция сред десетте водещи страни при вноса на България¹⁰⁷, а през следващата 2004 г. тя вече е на четвърта – с внос на стойност от 867 686 хил. щ. д.¹⁰⁸, като запазва същата до 2007 г., когато е изместена от Украйна, отстъпвайки на пето място с дял от 6.8%¹⁰⁹. През 2008 г. делът на вноса от Турция спада до 5.5 и тя заема шеста позиция¹¹⁰.

САЩ заема осмо място сред десетте водещи страни, формиращи вноса на България през 2000 – 2001 г. Тогава нейният дял е около 2.6% - 3.2%¹¹¹. Същият спада и през 2002 г. САЩ отстъпва на девето място, където се задържа през 2003 г.¹¹², а през 2004 г. изпада от структурата на водещите десет страни, формиращи вноса на България.

През 2005 г. с дял от 2.6% САЩ отново са включени в основната десетка, като заемат последно място¹¹³, но още през следващата година отново изостават. До края на изследвания период те не присъстват дори сред двадесетте водещи страни¹¹⁴.

Украйна се очертава също като важен външнотърговски партньор на България. През първите години на изследвания период тя е с дял във вноса на България около 3.2%, заемайки седмо място. През 2004 г. делът на вноса от Украйна нараства до 4.1%, без това да променя нейното място в структурата. През следващата 2005 г. тя изоставя на осмо място¹¹⁵, а през 2006 г., дори и на девето място с дял от 3.1%¹¹⁶.

Изненадващо през 2007 г. с дял от 7.2% и стойност 1 568 433 хил. евро, Украйна заема четвърта позиция¹¹⁷, която запазва и през 2008 г.¹¹⁸

¹⁰⁶ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=95455>

¹⁰⁷ Пак там.

¹⁰⁸ Министерство на икономиката, енергетиката и туризма. Външнотърговска статистика: <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=170913>

¹⁰⁹ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287811>

¹¹⁰ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287889>

¹¹¹ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=58356>

¹¹² <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=95455>

¹¹³ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=170913>

¹¹⁴ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287889>

¹¹⁵ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=170913>

¹¹⁶ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287811>

¹¹⁷ Пак там.

¹¹⁸ Министерство на икономиката, енергетиката и туризма. Външнотърговска статистика: <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287889>

Великобритания с дял от малко над 2% заема девето място в структурата на водещите десет страни във вноса на България за периода 2000 – 2001 г., като през 2002 г. дялът ѝ се повишава до 2.6%, с което тя излиза на осма позиция¹¹⁹. През 2003 г. тя обаче остава на последното десето място¹²⁰, което запазва и през 2004 г., а през 2005 г. отпада от водещите десет страни¹²¹.

Австрия не присъства сред десетте водещи страни в българския внос до 2002 г., когато заема десето място с дял от 2.1% и стойност на вноса в страната 164 689 хил.щ.д¹²². Още през следващата година тя отново отпада от тези водещи страни. През 2006 г., с дял от 1.9, тя отново заема десето място, а през 2007 г. вече е на осма позиция, като стойността на вноса е 250 541 хил. евро¹²³, като позицията ѝ е същата и през 2008 г.¹²⁴

Китай попада в структурата на десетте водещи страни на вноса в България през 2003 г., с дял от 2.6% и стойност 279 055 хил. щ. д., като заема осмо място¹²⁵, което запазва и през следващата година. През 2005 г. минава на седмо място с дял от 3.9% и стойност на вноса 708 034 хил. щ. д. През следващата година дялът ѝ в българския внос се увеличава и тя заема вече шесто място в структурата. През 2007 г. тя отпада от десетте водещи страни на вноса в България¹²⁶, а през 2008 г. заема последното десето място¹²⁷.

Единствено през 2007 г. Унгария попада в структурата на десетте водещи страни, формиращи вноса на България, като тогава тя заема десето място с дял от 3.1% и стойност на вноса 670 787 хил. евро¹²⁸.

Освен стокообмена на страните, които разгледахме при водещите страни на износа България, тук следва да се спрем на останалите – Китай, Австрия, Украйна и Унгария. Техният стокообмен с България е в рамките на около 2% до 3% за всяка една страна от общия обем. Като цяло трябва да се има предвид, че преобладаващата част от страните, които се явяват водещи вносители за България, са и сред воде-

¹¹⁹ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=58356>

¹²⁰ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=95455>

¹²¹ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=170913>

¹²² <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=95455>

¹²³ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287811>

¹²⁴ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287889>

¹²⁵ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=95455>

¹²⁶ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287811>

¹²⁷ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287889>

¹²⁸ <http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287811>

щите износители. Именно такива са Германия, Италия, Франция, Гърция, Турция и др.¹²⁹

Тук също се открояват проблемите по отношение на отрицателните външнотърговски салда, които са характерни за почти всички страни, формиращи основния внос на България, с което се допринася за общата тенденция на проблематичните отрицателни стойности като цяло за страната и нейния външнотърговски баланс.

Тенденциите са, че като цяло динамиката при страните, формиращи вноса, е по-силно изразена, без обаче да засяга силно водещите три позиции, които принадлежат на Русия, Германия и Италия.

Проблематично е намаляването на вноса от някои страни като САЩ, но за сметка на това е налице нарастване на вноса от страни като Китай, чиито нискокачествени продукти са обект на все по-голяма защита и стремеж за ограничаване на вноса им от страна на Европейския съюз.

Запазва се и проблемът с отрицателните стойности на салдата с водещите страни, формиращи вноса на България.

* * *

Десетте водещи партньори на България при вноса и износа като цяло имат важно значение за общото състояние и развитие на външната търговия на страната. Основните страни и при двата показателя – внос и износ – като цяло остават едни и същи – Русия, Германия, Италия, Гърция, Франция, САЩ. Значително преобладават страните от Европейския съюз. Основните изводи, които следва да се направят, са, че в сферата на износа динамиката е по-слабо изразена. Като цяло водещите позиции обаче и при вноса, и при износа се запазват традиционно от едни и същи страни. Основен е и проблемът с формираните отрицателно салда, което е сериозен фактор за негативните стойности на общото външнотърговско салдо на България. Основната препоръка следва да бъде в насока повишаване обема на износа към водещите страни, които формират вноса на България, като сериозни са проблемите със страни като Русия, Германия, Румъния и др.

Използвана литература:

Георгиев, Г. и кол. Външноикономическа дейност. София, 2003 г.

¹²⁹ Министерство на икономиката, енергетиката и туризма. Външнотърговска статистика. Водещи страни във вноса на България <http://www.mi.government.bg/trade/stat.html>

Велев, Т. Външнотърговска дейност. Габрово, 2002 г.

Илиев, Ив. и кол. Международни икономически отношения. Варна, 2004 г.

Костов, Д. и кол. Международна търговия. Стара Загора, 2003 г.

Министерство на икономиката, енергетиката и туризма.
Външнотърговска статистика:
<http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=58336>

Министерство на икономиката, енергетиката и туризма.
Външнотърговска статистика:
<http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=73978>

Министерство на икономиката, енергетиката и туризма.
Външнотърговска статистика:
<http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=170834>

Министерство на икономиката, енергетиката и туризма.
Външнотърговска статистика:
<http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287691>

Министерство на икономиката, енергетиката и туризма.
Външнотърговска статистика:
<http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287928>

Министерство на икономиката, енергетиката и туризма,
външнотърговска статистика:
<http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=95418>

Мидова, П. Търговският обмен на България с балканските страни –
анализи и перспективи, <http://alternativi.unwe.acad.bg/br13/9.doc>

\$3 млрд. отрицателно салдо между България и Русия;
http://www.lev.bg/view_article.php?article_id=825

Отрицателното търговското салдо на България за януари е 920,3 млн.
лв.; <http://www.expert.bg/n99364/p6/>

Алиса в страната на отрицателното търговско салдо,
<http://www.capital.bg/show.php?storyid=496930>

Министерство на икономиката, енергетиката и туризма.
Външнотърговска статистика:
<http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=58356>

Министерство на икономиката, енергетиката и туризма.
Външнотърговска статистика:
<http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=95455>

Министерство на икономиката, енергетиката и туризма.
Външнотърговска статистика:
<http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=170913>

Министерство на икономиката, енергетиката и туризма.
Външнотърговска статистика:
<http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287811>

Министерство на икономиката, енергетиката и туризма.
Външнотърговска статистика:
<http://www.mi.government.bg/trade/stat/docs.html?id=287889>

Министерство на икономиката, енергетиката и туризма. Външнотърговска статистика, водещи страни във вноса и износа на България
<http://www.mi.government.bg/trade/stat.html>